CREATIVITATEA ȘI INTELIGENȚA UMANĂ: CORELAȚII, CONEXIUNI ȘI RELAȚIONĂRI

CREATIVITY AND HUMAN INTELLIGENCE: CORRELATIONS, CONNECTIONS AND RELATIONSHIPS

CZU: 37:159.954.4:159.95 **https://doi.org/10.59295/spd2025s.95**

Vasile VRÎNCEANU
ORCID: 0000-0002-1510-5935
E-mail: vasilevranceanu1957@gmail.com
Instituția Publică Centrul de Excelență în Energetică și Electronică, Chișinău, Republica Moldova

Mariana BARLADEAN
ORCID: 0009-0001-5331-1844
Universitatea Pedagogică de Stat ,,Ion Creanga'' din Chișinău, Republica Moldova

Summary. *Knowing the main correlations, connections and relationships of creativity with intelligence is a point of cognitive interest and, at the same time, a practical one. In the article proposed for publication, we aim to briefly examine some such relationships between creativity and intelligence. The idea of analyzing this correlation stems from the fact that education and teaching are deeply involved and essentially responsible for the relevance of solutions, the strength of supporting arguments, the vectoriality and quality of motivations involved in the idea of optimizing the creative potential of human resources. it manages them - students, teachers, the institutions themselves and their related ones.*

Keywords: *creativity, intelligence, endowment, aptitude, logical thinking.*

INTRODUCERE

Progresul culturii şi civilizaţiei depinde de actul creator uman. De aceea, nu întâmplător, *filosofi, esteticieni, literaţi şi plasticieni, psihologi, sociologi, pedagogi, biologi, medici, informaticieni* s-au străduit şi se străduiesc să explice acest fenomen complex; au fost elaborate numeroase teorii, s-au formulat sute de definiţii care scot în evidenţă diferite aspecte. Nici teoriile, nici instrumentele elaborate pentru depistarea capacităţilor creative nu au oferit explicaţii definitive şi complete cu privire la miracolul creator. Menționăm că în literatura din domeniul psihopedagogiei, actul creator este desemnat prin diferite sintagme: *gândire creatoare, gândire divergentă, inteligenţă fluidă, imaginaţie creatoare, imaginaţie constructivă, gândire aventuroasă, rezolvare de probleme etc.* [4, p.201].

Paul Popescu – Neveanu [9], menționează faptul că creativitatea, ca formaţiune sintetică de personalitate, dispune de o structură complexă ce unifică, în ordinea importanţei, motivaţia şi orientarea specifică, imaginaţia constructivă şi *inteligenţa.*

Subsistemul aptitudinal este puternic implicat în actul creator. Unele însuşiri cognitive performante devin aptitudini: spiritul de observaţie, divergenţa, flexibilitatea şi originalitatea gândirii, imaginaţia creatoare. Dintr-o anumită perspectivă, inteligenţa este aptitudine generală. Aptitudinile sunt ansambluri de însuşiri structurate într-un mod specific ce potenţează obţinerea unor performanţe calitative. Sunt sisteme operaţionale stabilizate care asigură eficienţa acţiunilor. Aptitudinile generale (inteligenţa, învăţarea, munca) şi speciale (senzorio-motrice, intelectuale, sportive, artistice, tehnice, profesionale) creează temeiul operaţional al conduitei creative. Şi aptitudinile au un fond ereditar ce condiţionează performanţa. înzestrarea genetică este necesară nu şi suficientă. Potenţialul primar de performanţă trebuie actualizat, exersat, educat [4, p.202-206].

În acest context, apare fireasca întrebare: *Sunt indivizii creativi mai inteligenţi decât cei mai puţin creativi?* Deşi la prima vedere răspunsul la această întrebare pare afirmativ, cercetările au ajuns la concluzii mult mai nuanţate. Merită menţionat aici faptul că datele privind relaţia dintre creativitate şi inteligenţă sunt mixte şi dificil de sintetizat şi datorită felului în care a fost operaţionalizată creativitatea. În unele studii, gândirea divergentă, măsurată prin teste clasice, a fost considerată măsură a inteligenţei creative şi pusă în legătură cu alţi indicatori ai creativităţii, în timp ce alte studii au utilizat gândirea divergentă ca măsură a creativităţii, evaluând inteligenţa prin instrumente ca Scalele Wechsler sau Matricile Progresive Raven [15, p.153].

Deşi relaţia dintre *creativitate* și *inteligență* este acceptată, nivelul acesteia este uneori controversat. Cercetările s-au focalizat pe trei situaţii ipotetice: *Dacă entităţile supuse analizei se întrepătrund, adică sunt interdependente? Dacă în mod clar creativitatea subsumează inteligenţa, aceasta din urmă constituind unul din factorii ei principali? În ce măsură creativitatea şi inteligenţa sunt realităţi cu identitate proprie, total diferite, în special pentru situaţiile în care QI depăşeşte pragul valorii de 120?* [7, p.121].

Răspunsul plauzibil este cel al interdependenţelor. Argumentul de fond îl constituie ideea conform căreia un subiect care are un QI ridicat nu se poate situa complet în afara unei zone non-creative. Riscantă este şi ideea conform căreia creativitatea să fie confundată cu inteligenţa, sau să se pornească de la premisa că inteligenţa ar fi un factotum. Dimpotrivă, acceptăm că în modul cel mai natural creativitatea are implicate elemente ale inteligenţei, la care se adaugă o semnificativă încărcătură motivaţional-afectivă, multiple straturi imaginative, substanţă volitivă, atitudini prosociale sau cu valoare de transcendere semnificativă [10, p.489].

Noţiunile de *creativitate* şi *inteligenţă* au fost adesea suprapuse, chiar şi parţial, dar studiile au demonstrat că legătura dintre ele este foarte slabă. Corelaţia dintre rezultatele la testele de inteligenţă şi rezultatele la probele de creativitate este foarte redusă (Torrance şi Wu, 1981), ceea ce exclude orice formă de determinism. Altfel spus, pot exista copii foarte inteligenţi şi mai puţin creativi şi invers. De fapt, dilema este rezolvată atunci când analizăm mai bine gândirea umană. Astfel, Guilford oferă un model în care gândirea are două forme: convergentă şi divergentă. El susţine (1983) că testele de inte-

ligenţă se focalizează asupra modurilor de gândire convergentă, în timp ce creativitatea se bazează pe gândirea divergentă [3, p.81].

Oamenii creativi manifestă o astfel de abilitate într-un domeniu specific. La fel cum există diverse tipuri de inteligenţă, există şi tipuri specifice de creativitate (creativitate tehnică, creativitate artistică, creativitate ştiinţifică). Dacă însă inteligenţa vizează mai degrabă abilitatea de a învăţa lucruri noi şi de a relaţiona lucrurile existente, creativitatea presupune abilitatea de a produce lucruri originale, dar totuşi utile sau, uneori, lucruri care nu au corespondent în realitate. Implicaţia este că o mare parte din oamenii creativi sunt inteligenţi, însă reciproca nu este adevărată [5, p.153].

SCOPUL CERCETĂRII constă în identificarea corelaţiilor, conexiunilor şi a relaţionărilor dintre creativitate și inteligență.

REZULTATE ŞI DISCUŢII

Care este relaţia dintre creativitate şi inteligenţă? Creativitatea a fost definită adesea ca procesul de înfăptuire a unui lucru nou şi util. Inteligenţa poate fi definită drept capacitatea unei persoane de a se adapta în mod deliberat la circumstanţe, de a le modela şi de a le selecta. Cu toate că există multe alte definiţii ale inteligenţei şi ale creativităţii, ele au cel puţin câteva elemente comune cu aceste definiţii consensuale.

R. Ochse (1990) spunea: „Dacă inteligenţa înseamnă selectarea şi modelarea circumstanţelor, ea este creativitate”. Pentru a alege şi a modela circumstanţele astfel încât să ni se potrivească, avem nevoie de imaginație, ca să vizualizăm circumstanțele ce ar trebui să existe şi modul în care aceste circumstanţe idealizate pot deveni realitate. Pe de altă parte, capacitatea de adaptare la circumstanţe – de a se modifica pe sine pentru a se potrivi cu împrejurările – implică, în mod caracteristic, puţină creativitate sau deloc şi poate chiar să necesite suprimarea creativităţii, ca atunci când ne dăm seama că adaptarea la mediul şcolar sau la cel de la locul de muncă înseamnă că nu trebuie să ne exprimăm ideile creative dacă nu vrem să avem note mai mici sau să fim mai puţin apreciaţi [13, p.200].

J.W. Getzels şi I.S. Csikszentmihalyi (1972) afirmă că creativitatea şi inteligenţa pot reprezenta procese diferite şi în domenii diferite de activitate creativă pot fi necesare niveluri foarte variate de inteligenţă. De exemplu, s-ar putea ca un nivel înalt al inteligenţei să nu-i fie indispensabil unui artist, însă ne aşteptăm, fără nici o îndoială, să-l aibă un fizician care a primit premiul Nobel. Se poate spune, de asemenea, că în diverse domenii ale comportamentului inteligent este nevoie de niveluri foarte diferite de creativitate.

Vom trece în revistă idei care ilustrează completarea răspunsurilor posibile la întrebarea de mai sus: 1) creativitatea este un subansamblu al inteligenţei; 2) inteligenţa este un subansamblu al creativităţii; 3) creativitatea şi inteligenţa sunt ansambluri care se suprapun parţial; 4) creativitatea şi inteligenţa sunt, în esenţă, acelaşi lucru (ansambluri care coincid); 5) creativitatea şi inteligenţa nu au nici o tangenţă (ansambluri complet diferite). Au fost propuse toate aceste tipuri de relaţii. Cea mai convenţională concepţie

este, probabil, cea a ansamblurilor care se suprapun parţial – cu alte cuvinte, inteligenţa şi creativitatea se suprapun [ibidem, p.200-209].

În 1937, psihologul american G. Allport lansa termenul creativitate, dorind să răspundă unei necesităţi a timpului: reducerea difuziei terminologice pe care o întâlnea în noţiuni precum *talent, inteligenţă, dotare, aptitudine ş.a.* Spunem despre o persoană că este creativă dacă are capacitatea de a rezolva probleme în moduri noi, eficiente/corecte/estetice şi valorizate social. Creativitatea este o dimensiune a intelectului universal valorizată; de aceea, produsele creative intră sub incidenţa patentelor şi drepturilor de autor, iar pentru cele mai valoroase realizări se acordă distincţii de mare prestigiu [14, p.147].

O primă faţetă pe care o vom expune este chiar cea a modalităţilor de definire. Creativitatea poate fi definită în multiple moduri. Lucas propune o definire a creativităţii ca o stare mentală în care „toate inteligenţele" sunt simultan activate [8, p.272].

Definind creativitatea drept o modalitate integrativă a personalităţii, a vieţii ei reale, se deschidea calea provocărilor pentru anii care au urmat. Există trei tendinţele în explicarea termenului de „creativitate" [9]:

1. Prima, plasa creativitatea în spaţiul realizărilor superioare ale gândirii logice, suprasolicitând componenta raţional – *critică, programul şi programarea.*
2. A doua, considera inteligenţa ca factorul prim al structurii creativităţii, dar nu singurul *(teoria lui J.P. Guilford).*
3. A treia, forţa relativ superficial ruperea creativităţii de diversitatea formelor inteligenţei, controversată doar la nivelul corelaţiilor înalt semnificative.

Modelul intelectului elaborat de J.P. Guilford este valid din punct de vedere ştiinţific şi reuşeşte să delimiteze creativitatea (gândirea divergentă) de alte variabile intelectuale precum gândirea convergentă, memoria, percepţia, raţionamentul şi luarea deciziilor.

Din multitudinea referinţelor privind definirea noţiunii de creativitate prezentăm în Tabelul nr. 1. cele mai cunoscute, pe care le grupăm astfel:

Tabelul 1. Logica definiţiilor complementare ale creativităţii [10, p.487-488]

CREATIVITATEA înseamnă:		**Autor**
Facultate	*de a „introduce în lume un lucru oarecum nou"*	**J. Moreno**
	de a „lega dimensiuni până aici străine una de alta"	**A. Koestler**
	„de a reorganiza elementele câmpului de percepţie într-o formă originală şi susceptibilă de a da loc la operaţii într-un câmp fenomenal oarecare"	**A. Moles, R. Claude**
Act imaginativ	*„care descoperă relaţii despre care omul încă nu avea cunoştinţă"*	**M. Laborit**
Aptitudine	*„de a produce soluţii noi, fără a utiliza un proces logic, stabilind raporturi de ordine îndepărtată între fapte"*	**G. Aznar**

Formaţiune, ansamblu	*„de calităţi şi raporturi care duc la generarea noului, la originalitate”*	**G. Allport**
	„ansamblu unitar al factorilor obiectivi şi subiectivi care duc la realizarea de către indivizi sau grupuri a unui produs original şi de valoare”	**A. Roşca**
	formaţiune complexă de personalitate, focalizată pe nou, structurată în raport cu legile şi criteriile originalităţii şi constând dintr-o interacţiune specifică între segmentele aptitudinal - efective şi atitudinal - orientative	**R Popescu, C. Făcăoaru**
	„structură (pattern) de trăsături caracteristice ale persoanei creative”	**J.P. Guilford**
	„formaţiune hiper-complexă de personalitate şi de grup generatoare de idei noi, caracterizată prin productivitate, utilitate, eficienţă, valoare, ingeniozitate, noutate, originalitate”	**M. Roco**
	„configuraţie nouă a senzorilor care nu are precedent specific”	**B. Ghiselin**
Capacitate specifică	*„de a exprima şi auto-exprima prin creaţii artistice şi tehnice viaţa interioară a omului”*	**B. Bratu**
	„de a elabora ceva (idee, unealtă, proces, lucrare de artă) care este în acelaşi timp absolut novator şi valabil”	**T. Amabile**
	„de a realiza creaţii novatoare (originale, ingenioase, dar şi adecvate, utile, adaptate în funcţie de cerinţele sarcinii)”	**Sternberg**
	„de transcendere a informaţiei prin elaborarea unor sisteme de codare eficiente şi aplicabile la informaţia dată”	**J.S. Bruner**
Proces	*„compoziţional care are ca rezultantă unele obiecte, experienţe ori imagini noi”*	**Murray**
	„de modelare a experienţei în forme noi şi diferite, de percepere a mediului în mod plastic şi de comunicare către alţii a experienţei unice rezultate”	**I. Taylor**
	„care are ca rezultantă o operă personală, acceptată ca utilă sau satisfăcătoare pentru un grup social într-o perioadă anumită de timp”	**M. Stein**
	„de modelare a unor idei sau ipoteze, de testare a acestor idei şi de comunicare a rezultatelor”	**E.R. Torrance**
	„de a găsi soluţii noi, de a da naştere unor idei sau unor lucrări necunoscute anterior”	**M. Bejat**

Produs/ formă comportamentală a personalităţii umane	*prin care „se produce, în etape, un bun cultural original, cu valoare predictivă pentru progresul social”*	**A. Stoica - Constantin**
	„subiectul este apt să creeze ceva nou, original, adecvat realităţii, caracterizat prin originalitate şi expresivitate, imaginativ, generativ, deschizător de drumuri, inventiv, inovativ”	**M. Roco**
Fenomen	*„complex, unitar şi dinamic ce angajează întreaga personalitate umană, implicând structura bio-psiho-socială şi culturală a personalităţii şi anumiţi actori externi, pentru a realiza cea mai înaltă formă de manifestare a comportamentului uman, finalizată prin producerea noului ca valoare socială, fie el concret sau abstract”*	**A. Stoica-Constantin**
Modalitatea	*„cea mai profundă şi mai nobilă de fructificare a combustiei umane, formă de energie inepuizabilă”*	**A. Munteanu**
Motivaţie, atitudine, dispoziţia	*„de a crea şi care există în stare potenţială la toţi indivizii şi la toate vârstele în strânsă legătură cu mediul socio-cultural”*	**N. Sillamy**
	„de a face sau de a recunoaşte inovaţii valoroase”	**Lasswell**

În baza analizei logice a definiţiilor complementare ale creativității, elaborăm o sinteză preliminară: conceptul de **„creativitate”** este polisemic şi controversat, acceptă definiţii descriptive şi asociate *(înzestrare, excelenţă, genialitate, gândire divergentă, laterală, sinteză calitativă a dimensiunilor personalităţii, proces complex, produs obiectivat original, potenţial uman generator de nou, cu utilitate pentru om şi social).*

Creativitatea nu poate fi limitată la factorii intelectuali, gândire divergentă sau imaginaţie creatoare. Astfel, chiar în privinţa factorilor intelectuali, cercetările ar putea să vizeze şi intuiţia, memoria creativă, spiritul de observaţie. Pe de altă parte, mulţi autori consideră că factori non-intelectuali precum motivaţia şi atitudinile creative sunt cel puţin la fel de importanţi ca imaginaţia creatoare şi gândirea divergentă [11, p.39].

S-au elaborat chestionare specifice pentru atitudinile creative şi se folosesc scalele unor cunoscute inventare de personalitate pentru evaluarea factorilor nonintelectuali. S-a mai sugerat ideea că *fluiditatea, flexibilitatea, originalitatea şi elaborarea* nu sunt criteriile cele mai specifice sau nu sunt suficiente pentru aprecierea creativităţii. H. Gardner apreciază că în cazul creativităţii intervin cel puţin şapte competenţe discrete: inteligența lingvistică, inteligența logico-matematică, inteligența spaţială, inteligența kinestezică, inteligența muzicală, inteligența interpersonală şi inteligența intra-personală [16, p.188-189].

La un nivel intuitiv, omul inteligent este acela care este capabil de a rezolva problemele ce apar în viaţa cotidiană cu mai multă uşurinţă decât majoritatea oamenilor. Nu a

putut fi încă formulată o definiţie a inteligenţei care să mulţumească pe toţi psihologii. În scop didactic vom folosi următoarea definiţie a inteligenţei: inteligenţa generală este „o aptitudine generală care contribuie la formarea capacităţilor şi la adaptarea cognitivă a individului în situaţii noi".

Conceptul de inteligenţă ca aptitudine generală poate fi identificat încă de la Aristotel, dar Galton este cel care a susţinut că diferenţele de inteligenţă sunt ereditare. în cartea sa din 1869, *Geniul ereditar,* autorul a observat că fiii unor personalităţi devin adesea ei înşişi oameni de seamă. Din păcate, Galton nu ţinea cont de faptul că starea materială a familiei şi nivelul educaţiei puteau juca aici un rol important. În tradiţia lui John Locke, Galton considera că toate cunoştinţele ajung în mintea omului pe căi senzoriale. De aceea, el a concluzionat că diferenţele individuale de inteligenţă provin din diferenţe ale capacităţilor senzoriale [3, p.74].

Se pare că definiţia cea mai apropiată de înţelegerea modernă a inteligenţei a fost dată de Descartes. Filosoful francez definea inteligenţa drept „mijlocul de a achiziţiona o ştiinţă perfectă privitoare la o infinitate de lucruri". Găsim în această definiţie intuirea celor două poziţii actuale ale noţiunii de *inteligenţă: ca sistem complex de operaţii*; *ca aptitudine generală*.

Când vorbim despre inteligenţă ca sistem complex de operaţii care condiţionează modul general de abordare şi soluţionare a celor mai diverse sarcini şi situaţii problematice, avem în vedere operaţii şi abilităţi cum ar fi: adaptarea la situaţii noi, generalizarea şi deducţia, corelarea şi integrarea într-un tot unitar a părţilor relativ disparate, anticiparea deznodământului şi consecinţelor, compararea rapidă a variantelor acţionale şi reţinerea celei optime, rezolvarea uşoară şi corectă a unor probleme cu grade crescânde de dificultate.

Toate aceste operaţii şi abilităţi relevă cel puţin trei caracteristici fundamentale ale inteligenţei: (1) capacitatea ei de a soluţiona *situaţiile noi,* cele vechi, familiare fiind soluţionate cu ajutorul deprinderilor şi obişnuinţelor; (2) *rapiditatea, supleţea, mobilitatea, flexibilitatea ei*; (3) *adaptabilitatea adecvată şi eficienţa* la împrejurări (nu întâmplător Pierre Janet o definea drept „o conduită pe măsură").

Inteligenţa apare deci ca o *calitate a întregii activităţi mentale,* ca expresia organizării superioare a tuturor proceselor psihice, inclusiv a celor afectiv-motivaţionale şi voliţionale. Numai pe măsură ce se formează şi se dezvoltă mecanismele şi operaţiile tuturor celorlalte funcţii psihice vom întâlni o inteligenţă suplă şi flexibilă. Leibniz a intuit cel mai bine acest aspect, el referindu-se la inteligenţă ca expresie a *efortului evolutiv al conştiinţei* [16, p.298].

Inteligenţa este capacitatea globală de cunoaştere a lumii, gândire raţională, capacitatea de a învinge provocările vieţii. Comentatorii acestei definiţii arată că importanţa ei constă în faptul că vede în inteligenţă capacitatea de a acumula cunoştinţe, de a funcţiona raţional şi efectiv şi mai puţin un simplu rezervor de cunoştinţe. Această capacitate ne permite să ne capitalizăm puterile, să ne compensăm slăbiciunile, să modificăm mediul înconjurător astfel încât ea să corespundă mai bine îndemânărilor noastre adaptative.

Unii autori au avut curiozitatea de a compara noţiunea populară de *inteligenţă* cu cea academică. Oamenii simpli intervievaţi în supermarketuri, în librării, în staţii de metrou au considerat că inteligenţa dispune de trei componente: 1) abilităţi de rezolvare a problemelor; 2) abilităţi verbale; 3) competenţă socială. Psihologii experţi au fost în mare măsură de acord cu aceste caracteristici, adăugând însă două corective: 1) ei cred că motivaţia este un ingredient important al inteligenţei academice (unele atribute, ca: *dedicare, persistenţă, muncă asiduă* simt considerate distinctive pentru persoanele inteligente); 2) experţii înlocuiesc competenţa socială cu atribute specifice inteligenţei practice (pentru ei atribute ca: sensibilitate, onestitate, francheţe nu sunt specifice inteligenţei) [ibidem, p.298].

Controversa cu privire la raportul dintre inteligenţă şi creativitate n-a fost însă gratuită, ea a contribuit la dezvoltarea cercetărilor asupra creativităţii. Alţi autori, încercând să corijeze o serie de deficienţe ale cercetărilor predecesorilor, au descoperit că nu inteligenţa în general contează în procesul creator, ci un anumit nivel al ei. S-a considerat că pentru a se obţine performanţe creative este necesar un *nivel minim* de inteligenţă, care variază de la un domeniu la altul de activitate. Pentru activitatea ştiinţifică nivelul minim al coeficientului de inteligenţă ar fi de 110, iar pentru activitatea artistică de 95-100. Peste acest nivel minim, un coeficient de inteligenţă mai ridicat nu garantează o creştere automată a creativităţii. Un șir de cercetări (Moran *et al.,* 1963 ; Krescher, Ledger, 1985) au descoperit că scorurile peste medic sau foarte scăzute la testele de inteligenţă au o asociaţie scăzută cu creativitatea Dacă o inteligenţă crescută nu garantează activitatea, o inteligenţă scăzută lucrează împotriva ei [15, p.310].

O frână în calea creativităţii o poate reprezenta şi un nivel foarte înalt al inteligenţei. A apărut, astfel, problema coeficientului de inteligenţă *optim* pentru activitate. Studiile lui D.K. Simonton (1984) arată că nivelul optim al I.Q.-ului pentru creativitate este de 19 puncte deasupra mediei subiecţilor dintr-un câmp de investigaţie. Când persoanele au un nivel optim de inteligenţă, performanţele lor creative sau non-creative se datorează factorilor non-intelectuali (motivaţionali şi de personalitate). Decurge de aici ideea că nu atât nivelul de inteligenţă în sine contează, ci *modul de utilizare* a sa. Se poate vorbi de o utilizare creativă a inteligenţei sau de una necreativă, sterilă. Sterilitatea inteligenţei nu este o consecinţă directă a insuficientei dezvoltări a inteligenţei, ci a absenţei sau a insuficientei dezvoltări a altor atribute specifice creativităţii (fantezie creatoare redusă, slabă independenţă a gândirii, slabă originalitate etc.) [1, p.111].

Comentând această concluzie, A. Roşca se întreabă dacă există într-adevăr o inteligenţă medie sau peste medie sterilă sau este vorba de o deficienţă a motivaţiei, a caracterului, a altor factori non-intelectuali ce ţin de personalitate. Psihologul român înclină către acest punct de vedere şi aduce drept argument mobilizarea pentru creativitate a unor persoane până atunci non-creatoare, prin stimularea motivaţiei, perseverenţei, atitudinilor [12, p.53].

Părerea noastră este că principala dificultate în stabilirea unei corelaţii corecte între cele două dimensiuni ale personalităţii provine din extrapolarea nejustificată a corelaţiilor

rezultatelor *testelor* de inteligenţă şi creativitate asupra inteligenţei şi creativităţii, considerate forme de activitate umană. Dacă le interpretăm din această ultimă perspectivă, este imposibil să nu remarcăm că se influenţează reciproc. Are dreptate M. Bejat când afirmă că inteligenţa intervine de-a lungul întregului proces creator, evident, cu ponderi diferite în cele patru faze ale acestuia, mai mult în prima (prepararea) şi ultima (verificarea) şi mai puţin în celelalte. Au dreptate şi alţi autori care arată că, uneori, nivelurile înalte de creativitate pot compensa scorurile scăzute la inteligenţă. Dacă la acestea vom adăuga şi modul interacţiunii dintre creativitate şi inteligenţă în cadrul activităţilor desfăşurate în grup sau al altor forme de activitate, cum ar fi activitatea ştiinţifică şi activitatea de învăţare [6], imaginea noastră va deveni mult mai clară. Numai dinamica interacţiunilor susţinute dintre inteligenţă şi creativitate poate explica dinamica personalităţii.

Până pe la mijlocul secolului trecut (XX) se credea că între creativitate şi inteligenţă este o legătură strânsă şi directă. Dacă cineva are creativitate înaltă înseamnă că el are şi inteligenţă înaltă etc. Psihologii Baroczi şi Olah au efectuat un studiu pe elevi preadolescenţi care consta în următoarele. Subiecţilor li s-au aplicat teste de inteligenţă şi teste de creativitate [17].

La fel ca spiritul critic, cel creativ este considerat o competenţă unică, transversală, ce se realizează longitudinal, „de-a lungul" disciplinelor de studiu şi al practicilor educative. La baza sa stau abilităţi intelectuale bine delimitate în patru categorii, pe care le surprindem în Tabelul nr. 2.

Tabelul 2. Abilităţi intelectuale care intervin în creativitate [2, p.429]

Categoria de abilităţi intelectuale	**Abilităţile intelectuale componente**	**Explicitarea abilităţilor intelectuale**
Legate de divergenţă	– **Fluiditatea**	• Producţie divergentă de idei, unităţi, relaţii, sisteme
	– **Flexibilitatea**	• Producţie divergentă de clase şi de transformări
	– **Originalitatea (flexibilitatea adaptativă)**	• Producţie divergentă de transformări
	– **Elaborarea**	• Producţie divergentă de implicaţii
Legate de cogniţie	– **Sensibilitatea la probleme (curiozitatea)**	• Cunoaştere, căutare sau descoperire de implicaţii
Legate de convergenţă	– **Redefinirea**	• Realizarea de transformări convergente
Legate de evaluare	– **Raţionarea logică încercări şi erori**	• Realizarea de evaluări, alegere de implicaţii

Aşa cum am arătat anterior, creativitatea nu poate fi redusă la componenta ei intelectuală, ci trebuie privită ca un fenomen complex, cu dimensiuni multiple, dar, în acelaşi timp, unitar, care angajează întreaga personalitate şi întregul potenţial al individului.

Relaţia dintre creativitate şi inteligenţă a fost exprimată sub forma *teoriei pragului,* elaborată de către Torrence și Guilford, care presupune o relaţie non-liniară între cele două. Astfel, în condiţiile unui IQ mai mic de 120, corelaţia dintre inteligenţă şi creativitate ar fi pozitivă şi semnificativă, în timp ce la un IQ de peste 120, corelaţia nu ar mai fi semnificativă. Astfel, cu cât nivelul de inteligenţă este mai ridicat, este mai ridicat şi nivelul de creativitate, dar numai până la limita intelectului mediu-superior. Dincolo de acest prag, creativitatea nu mai este semnificativ relaţionată cu inteligenţa. Acest prag este mai scăzut pentru creativitatea artistică şi mai ridicat pentru creativitatea ştiinţifică, pentru că în domeniul ştiinţific, acumularea bagajului de cunoştinţe premergător actelor de creaţie presupune un nivel mai ridicat de abilităţi cognitive [14, p.153].

Faptul că la nivel înalt creativitatea nu este strâns legată de inteligenţă este ilustrat şi de celebrul studiu al lui Terman (1925-1959), care a urmărit longitudinal, până la maturitate, un grup de copii cu IQ de peste 130. Studiul au arătat că, deşi mulţi dintre aceşti copii au ajuns să aibă cariere de succes, inclusiv în domeniul ştiinţific, niciunul nu a ajuns să fie considerat creator de geniu. Pe de altă parte, doi copii care au fost luaţi iniţial în considerare, dar nu au fost incluşi în studiu pentru că nu îndeplineau criteriile de IQ au ajuns să câştige premiul Nobel [14, p.153].

În acest context de idei, precizăm că în vederea imaginării unor strategii comprehensive de dezvoltare a creativităţii, pe lângă explicitarea din perspectivă cognitivă a acesteia, este necesară luarea în considerare a tuturor dimensiunilor personalităţii, a întregului potenţial intelectual, psihomotoriu, afectiv şi motivaţional al elevilor, precum şi a factorilor de mediu. Aşadar activităţile creatoare corespund şi răspund unor nevoi emoţionale ale elevilor – cea de a realiza şi de a se realiza, de a se (auto)perfecţiona şi (auto)depăşi, de a se modela şi împlini ca personalitate autonomă.

CONCLUZII

1. Creativitatea, ca formaţiune sintetică de personalitate, dispune de o structură complexă ce unifică, în ordinea importanţei, motivaţia şi orientarea specifică, imaginaţia constructivă şi inteligenţa;

2. Inteligenţa este capacitatea globală de cunoaştere a lumii, gândire raţională, capacitatea de a învinge provocările vieţii;

3. Noţiunile de *creativitate* şi *inteligenţă* au fost adesea suprapuse;

4. Relaţia dintre creativitate şi inteligenţă a fost exprimată sub forma *teoriei pragului,* elaborată de către Torrence și Guilford, care presupune o relaţie non-liniară între cele două;

5. Foarte importantă este abordarea operaţională a relaţiei dintre creativitate şi inteligenţă, mult mai nuanţată, care să ia în considerare diferitele niveluri semantice în funcţie de domeniul în care se manifestă capacitatea de creaţie.

REFERINȚE:

1. BEJAT, M. *Talent, inteligență, creativitate.* București: Științifică, 1971.
2. BOCOȘ, M.-D. *Instruirea interactivă.* Iași: Polirom, 2013, 470 p. ISBN 978-973-46-3359-3.
3. COSMOVICI, A., IACOB, L. *Psihologie școlară.* Iași: Polirom 2005, 301 p. ISBN: 973-683-048-9.
4. MACAVEI, E. *Pedagogie. Teoria educației,* Vol. I. București: Aramis, 2001, 325 p. ISBN 973-8294-00-2.
5. MIH, V. *Psihologie educațională.* Volumul I, Cluj-Napoca: ASCR, 2010, 302 p. ISBN 978-973-7973-85-6.
6. MORARU, I. *Strategii creative trans-disciplinare.* București: Academiei Române, 1992.
7. NEACȘU, I. *Psihopedagogia creativității.* Curs universitar. Facultatea de psihologie și Științe ale Educației: București: Universitatea din București, 2000.
8. PÂNIȘOARĂ, G., SĂLĂVĂSTRU, D., MITROFAN, L. *Copilăria și adolescența. Provocări actuale în psihologia educației și dezvoltării.* Iași: Polirom, 2016, 308 p. ISBN978-973-46-6087-2.
9. POPESCU-NEVEANU, P. *Dicționar de psihologie*. București: Albatros, 1978, 387 p.
10. POTOLEA, D., NEACȘU, I., IUCU, R., et alții, *Pregătirea psihopedagogică.* Iași: Polirom, 2008, 542 p. ISBN 978-973-46-1159-1.
11. ROCO, M. *Creativitate și inteligență emoțională.* Iași: Polirom, 2004, 245 p. ISBN 973-681-630-3.
12. ROȘCA, A. *Creativitate generală și specifică.* București: Academiei Române, 1981
13. STERNBERG R.- J.,I O'HARA U.-A. *Creativitatea și inteligența.* În: Sternberg R.-J. Manual de creativitate. Iași: Polirom, 2005, 291 p. ISBN 973-681-808-X.
14. SZENTAGOTAI-TĂTAR, A., DAVID, D. *Tratat de psihologie pozitivă.* Iași: Polirom, 2017, 339 p. ISBN 978-973-46-6234-9.
15. ZLATE, M. *Fundamentele psihologiei.* București: Pro Humanitate, 2000, 300 p. ISBN 978-973-46-1520.
16. ZLATE, M. *Psihologia la răspântia mileniilor.* Iași-București: Polirom, 2001, 432 p. ISBN 973-683-697-5.
17. https://www.studocu.com/ro/document/universitatea-transilvania-din-brasov/psihologia-personalitătii/ tema-6-creativitatea/10877525 (accesat: 02.03.2022).